

UZASADNIENIE

Powód D. B. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Aresztu Śledczego w O. kwoty 700.000 zł tytułem zadośćuczynienia.

Powód twierdził, że ze strony pozwanego doszło do następujących nieprawidłowości:

- funkcjonariusze służby więziennej dopuścili się nadmiernej zwłoki w przesłaniu jego depozytu do jednostki penitencjarnej,
- nie ujęto wszystkich składników majątkowych w dokumentacji zawartej w depozycie,
- brak odpowiedzi ze strony Dyrektora AŚ na jego prośbę o sporządzenie nowego wywiadu kuratorskiego,
- odmówiono mu wykonania prawomocnego orzeczenia sądu w przedmiocie zastosowania przymusowego karmienia i hospitalizacji, a także pobrania od niego krwi i moczu do badań laboratoryjnych, czym narażono go na utratę życia i zdrowia,
- osadzono go w areszcie z wielokrotnymi recydywistami mimo, że nie był skazany,
- osadzano go w celach o powierzchni mniejszej niż 3 m² powierzchni na jedną osobę,
- bardzo częste zmieniano mu miejsce osadzenia.

Pozwany Skarb Państwa – Areszt Śledczy w O. – w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 28 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo.

Powyższy wyrok został wydany w oparciu o następujący stan faktyczny:

Powód od 6 czerwca 2018 r. do chwili obecnej odbywa karę ośmiu lat pozbawienia wolności orzeczoną prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie w sprawie o sygn. akt II K 137/15. Ponadto od 27 lutego 2017 r. jest stosowany wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.

Powód jest osobą wielokrotnie karaną. Uprzednio przebywał w warunkach izolacji penitencjarnej w latach: 2002 (AŚ L.), 2004 (AŚ K.), 2009 (ZK P.) i 2013 (AŚ O.).

Powód przebywał w Areszcie Śledczym w O. (dalej: AŚ w O.) w okresach:

- od 1.03.2017 r. do 8.03.2017 r. w celi(...)
- od 8.03.2017 r. do 9.03.2017 r. w celi (...)
- od 9.03.2017 r. do 18.03.2017 r. w celi (...)
- od 18.03.2017 r. do 11.04.2017 r. w celi (...)
- od 11.04.2017 r. do 29.05.2017 r. w celi (...)
- od 29.05.2017 r. do 13.06.2017 r. w celi (...)
- od 6.07.2017 r. do 7.07.2017 r. w celi (...)

- od 7.07.2017 r. do 13.07.2017 r. w celi (...)
- od 13.07.2017 r. do 5.09.2017 r. w celi (...)
- od 05.09.2017 r. do 19.09.2017 r. w celi (...)
- od 19.09.2017 r. do 21.09.2017 r. w celi (...)
- od 17.10.2017 r. do 24.10.2017 r. w celi (...)
- od 09.11.2017 r. do 5.12.2017 r. w celi (...)
- od 25.10.2019 r. do 26.11.2019 r. w celi (...)
- od 28.11.2019 r. do 7.01.2020 r. w celi (...)
- od 16.01.2020 r. do 15.06.2020 r. w celi (...)
- od 15.06.2020 r. do 18.06.2020 r. w celi (...)
- od 18.06.2020 r. do 2.07.2020 r. w celi (...)

We wszystkich wskazanych wyżej okresach powód przebywał w celi, gdzie powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego była nie mniejsza niż 3 m².

Pismem z dnia 31 października 2016 r. powód D. B. zwrócił się do Sądu Okręgowego w Olsztynie III Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych o ponowne zlecenie wywiadu środowiskowego dotyczącego jego osoby. Pismo wpłynęło do Sądu w dniu 1 grudnia 2016 r. W uzasadnieniu powód wskazał, że poprzednio sporządzony na zlecenie AŚ w O. w dniu 15 lipca 2016 r. wywiad zawierał nieprawdziwe informacje, co z kolei wpływa na kolejne opinie sporządzone w jego sprawie przez administrację zakładu karnego.

Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w Kielcach w sprawie(...)orzekł wobec powoda zastosowanie przymusowego karmienia oraz hospitalizacji, a także pobierania krwi i moczu do badań laboratoryjnych przez okres trzech miesięcy. Postanowienie wydane zostało na wniosek Dyrektora Aresztu Śledczego w K..

Od dnia 6 lipca 2017 r. powód przebywał w AŚ w O..

Pismem z dnia 12 lipca 2017 r. powód zwrócił się do Dyrektora AŚ w O. o przeniesienie go do szpitala wskazując na konieczność wykonania ww. postanowienia.

W oświadczeniu sporządzonym w formie notatki Kierownik Ambulatorium AŚ w O. lekarz J. P. (1) wskazał, że powód po przybyciu do tamtejszej jednostki spożywał posiłki, przyjmował płyny i brak jest wskazań do hospitalizacji i przymusowego leczenia. Ponadto wskazał, że powód odmawia przyjęcia do ambulatorium, poddania się badaniom i pobraniu krwi do badań laboratoryjnych. Konsekwencją odmowy poddania się badaniom było wymierzenie powodowi kary dyscyplinarnej w postaci nagany.

Zachowanie powoda w warunkach izolacji penitencjarnej podczas pobytu w Areszcie Śledczym w okresie od 1 marca 2017 r. do 28 maja 2019 r. (data sporządzenia opinii) ocenione zostało jako naganne – był wielokrotnie karany dyscyplinarnie m.in. za odmowę przyjmowania posiłków dostarczanych przez administrację aresztu, odmowę wykonywania poleceń, wulgarny i obraźliwy sposób zachowania wobec przełożonych, groźby kierowane pod adresem funkcjonariuszy, uderzanie w drzwi celi. Nie był nagradzany regulaminowo. Nie deklarował przynależności do struktur podkultury przestępczej. Kilukrotnie dokonywał aktów autoagresji poprzez odmowę przyjmowania pokarmów. Był

objęty profilaktyką autoagresji, miał założoną Kartę Osadzonego Zagrożonego Samobójstwem do dnia 25 września 2018 r. W gronie współosadzonych odnotowano sytuacje konfliktowe z jego udziałem.

Zachowanie powoda od 9 lipca 2019 r., kiedy ostatni raz został ukarany, do dnia 27 sierpnia 2020 r. (data kolejnej opinii) uległo poprawie. Prezentuje postawę zgodną z obowiązującymi przepisami, nie sprawia problemów wychowawczych, wśród osadzonych jest zgodny i bezkonfliktowy.

W tak ustalonym stanie sprawy Sąd Okręgowy odwołał się do art. 23 k.c. Wskazał, że dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Katalog dóbr osobistych wymienionych w tym przepisie ma charakter otwarty. W orzecznictwie i w piśmiennictwie przyjmuje się zgodnie, że ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 k.c. objęte są wszelkie dobra osobiste rozumiane jako pewne wartości niematerialne związane z istnieniem i funkcjonowaniem podmiotów prawa cywilnego, które w życiu społecznym są uznawane za doniosłe i zasługujące z tego względu na ochronę. Wymieniona w art. 23 k.c. cześć obejmuje natomiast dobre imię oraz godność. Prawo człowieka do poszanowania godności, wyrażającej się w poczuciu własnej wartości i oczekiwaniu szacunku ze strony innych ludzi, dotyczy wszystkich aspektów życia osobistego człowieka i obejmuje także taką jego sferę, która jest związana z pozbawieniem wolności.

Osoba, której dobra osobiste zostały naruszone może, na zasadach przewidzianych w kodeksie, żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny (art. 24 § 1 zd. 3 k.c.). W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia (art. 448 k.c.).

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że ochrona dóbr osobistych uzależniona jest od spełnienia łącznie dwóch przesłanek: zagrożenia lub naruszenia dobra, które przykładowo zostało wymienione w art. 23 k.c. oraz bezprawności tego zagrożenia lub naruszenia. Pierwszą z wymienionych przesłanek udowodnić musi powód dochodzący ochrony przed sądem. Przepis art. 24 k.c. przewiduje natomiast domniemanie bezprawności działania pozwanego, co powoduje, że dochodzący ochrony nie musi tej przesłanki udowadniać. To na stronie pozwanej spoczywa obowiązek wykazania, że jej działanie było zgodne z prawem.

Bezprawność postępowania przy tym, to działanie lub zaniechanie sprzeczne z porządkiem prawnym szeroko rozumianym.

Dalej Sąd Okręgowy zauważył, że samo pozbawienie wolności stanowi przejaw naruszenia dobra osobistego, bowiem z istoty swej stanowi dolegliwość (dyskomfort) z uwagi na ingerencję w prawo wolności i prywatności osoby skazanej. Niemniej jednak stanowi konsekwencję wykonania prawomocnego wyroku skazującego, co z założenia uchyla bezprawność działania Skarbu Państwa za pozbawienie wolności jako takie.

Odwołując się do orzecznictwa Sąd pierwszej instancji podkreślił, że ocena czy nastąpiło naruszenie dobra osobistego nie może być dokonywana według miary indywidualnej wrażliwości osoby, która czuje się dotknięta określonym zachowaniem, czy działaniem innej osoby. Powód, przebywając w warunkach izolacji więziennej musiał zdawać sobie sprawę z ograniczeń i dolegliwości, jakie się z tym wiązały, a były one następstwem zachowania powoda. O bezprawnym naruszeniu dóbr osobistych, w szczególności godności może być mowa dopiero, gdy dochodzi do poniżającego i nieludzkiego traktowania sprzecznego z zasadą humanitaryzmu.

Takie sytuacje nie miały miejsca w rozpoznawanej sprawie. Powód nie przedstawił żadnych dowodów, które dałyby podstawę do przyjęcia odpowiedzialności pozwanego skutkującej zasadnością przyznania zadośćuczynienia.

Powód podnosił, że funkcjonariusze służby więziennej dopuścili się nadmiernej zwłoki w przesłaniu jego depozytu do jednostki penitencjarnej, a nadto w dokumentacji zawartej w depozycie nie zostały ujęte wszystkie składniki majątkowe.

Powód ani w uzasadnieniu pozwu, ani w kolejnych pismach procesowych, jak również będąc przesłuchany w charakterze strony na rozprawie w dniu 29 grudnia 2020 r. nie wyjaśnił o jaki depozyt chodzi i na czym dokładnie miałyby polegać naruszenie przepisów przez pozwanego AŚ w O. w zakresie postępowania z depozytem powoda. Takiego stanowiska powód nie zajął mimo, że pozwany podniósł w odpowiedzi na pozew zarzut braku udowodnienia przez powoda swojego roszczenia w zakresie okoliczności dotyczących depozytu. Powód w składanych pismach procesowych wielokrotnie powoływał się na dowody, które miały potwierdzać podniesione przez niego okoliczności, a które miały być w posiadaniu osób trzecich. Mimo składanych do akt sprawy obszernych i licznych pism procesowych powód nie przedstawił okoliczności faktycznych choćby uprawdopodobniających podnoszone w stosunku do pozwanego zarzuty. Obowiązkiem powoda było przytoczenie okoliczności faktycznych, z których wywodził roszczenie (art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.) i wskazanie dowodów, których przeprowadzenie potwierdziłoby zasadność jego twierdzeń o faktach (art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c.). Powód jednak nie tylko nie wskazał konkretnych dowodów, lecz nie przytoczył nawet okoliczności faktycznych dotyczących nieprawidłowości, jakie w jego ocenie wystąpiły w związku z postępowaniem w sprawie depozytu.

W tej sytuacji zarzuty powoda dotyczące depozytu Sąd Okręgowy uznał za nieudowodnione.

Podobnie Sąd ten ocenił zarzut dotyczący braku odpowiedzi ze strony Dyrektora AŚ w O. na prośbę powoda o sporządzenie nowego wywiadu kuratorskiego. Powód nie precyzuje, kiedy z taką prośbą zwracał się do Dyrektora pozwanej jednostki, jak również nie wyjaśnia w jaki sposób miało to naruszyć jego dobra osobiste. Z dokumentów dołączonych do akt sprawy wynika, że powód zwracał się o sporządzenie ponownego wywiadu do sądu penitencjarnego w 2016 r. Zarzut powoda dotyczy jednak żądania skierowanego do Dyrektora Aresztu Śledczego i podobnie jak w przypadku depozytu, powód nie przytacza okoliczności w jakich miało dojść do naruszenia jego praw.

Sąd Okręgowy następnie odniósł się do prawomocnego orzeczenia sądu w przedmiocie zastosowania przymusowego karmienia i hospitalizacji, a także pobierania krwi i moczu do badań laboratoryjnych. Wskazał, że postanowienie wydane zostało przez Sąd Okręgowy w Kielcach w dniu 20 czerwca 2017 r. na wniosek Dyrektora Aresztu Śledczego w K.. Od 6 lipca 2017 r. powód przebywał w AŚ w O., gdzie – jak wynika z dokumentacji przedłożonej przez pozwanego – powód od początku przyjmował posiłki i płyny. Brak było zatem podstaw do zastosowania przymusowego karmienia i hospitalizacji powoda. Okoliczność tę potwierdził świadek J. P. (1), który zeznał, że w lipcu 2017 r. nie było wskazań do hospitalizacji. Odnośnie pobrania krwi i moczu to powód sam odmówił wyrażenia zgody na wykonanie ww. czynności, co stanowiło podstawę wymierzenia mu kary dyscyplinarnej w postaci nagany. Skoro zatem powód sam odmawiał poddania się badaniom, to zarzut w stosunku do pozwanego niewykonania badań stanowi nadużycie prawa podmiotowego i jako takie nie może korzystać z ochrony prawnej.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił zarzutu jakoby powód osadzony został w areszcie z wielokrotnymi recydywistami mimo, że nie był jeszcze wówczas skazany. Powód jest osobą wielokrotnie karaną i przebywał już wcześniej w warunkach izolacji w latach 2002, 2004, 2009, 2013. Podczas pobytu w AŚ w O. powód zakwaterowany został zgodnie ze swoją grupą kwalifikacyjną, tj. R-1/Z (recydywista penitencjarny, zakład typu zamkniętego, system zwykły). Powód jest tymczasowo aresztowany od 27 lutego 2017 r., a od 6 czerwca 2018 r. odbywa karę ośmiu lat pozbawienia wolności orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie w sprawie II K 137/15. To na powodzie spoczywał obowiązek wykazania, że w okresie między tymczasowym aresztowaniem a rozpoczęciem odbywania kary umieszczony został w celi niezgodnie z obowiązującymi przepisami. Obowiązkowi temu powód nie sprostał.

Sąd Okręgowy, odnosząc się do zarzutu osadzenia powoda w celach niespełniających wymogu zapewnienia osadzonym właściwej przestrzeni mieszkalnej, stwierdził że nie znajduje on uzasadnienia. Żaden z przeprowadzonych dowodów

nie wykazał, aby którakolwiek z cel, w których przebywał powód nie zapewniała określonej w art. 110 §2 k.k.w. powierzchni 3m² na jednego osadzonego. Subiektywne odczucia powoda, nie mogły odnieść zamierzonego skutku.

Sąd Okręgowy nie podzielił twierdzeń powoda dotyczących bardzo częstych zmian osadzenia. Zmiany osadzenia wynikały z zachowania samego powoda, który wielokrotnie podejmował próby samobójcze oraz przejawiał zachowania w postaci aktów autoagresji. Potwierdza to dokumentacja zgromadzona zarówno w aktach niniejszej sprawy, jak i dokumentacja osobopoznawcza. Powód objęty był profilaktyką autoagresji i do dnia 25 września 2018 r. miał założoną Kartę Osadzonego Zagrożonego Samobójstwem. Ponadto w gronie współosadzonych odnotowano sytuacje konfliktowe z jego udziałem, a takie sytuacje miały miejsce do około 2019 r. W ostatnim czasie zachowanie powoda uległo poprawie. Nie sposób zatem znać, że podejmowane działania przez pozwanego w postaci częstych zmian celi naruszyły dobra osobiste powoda, bowiem były one podyktowane troską o zdrowie i życie powoda oraz innych współosadzonych.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie da się przyjąć, że pozwany w sposób bezprawny naruszył dobra osobiste powoda. Za dodatkowe niedogodności związane z pobytem w AŚ w O., jak i częste zmiany celi czy orzeczenie obowiązku przymusowego karmienia odpowiedzialny jest sam powód poprzez swoje zachowanie niezgodne z obowiązującym porządkiem na terenie zakładu karnego. Powód w trakcie pobytu w Areszcie Śledczym wielokrotnie karany był dyscyplinarnie, a jego zachowanie dopiero w ostatnim czasie uległo poprawie.

Sąd Okręgowy oddalił wniosek powoda o zwrócenie się do kancelarii jego obrońcy o dokumenty dotyczące jego osoby. Wskazał, że postępowanie w niniejszej sprawie toczy się od 18 października 2019 r. (data wpływu pozwu), a zatem powód dysponował dostateczną ilością czasu, by uzyskać u swoich obrońców odpowiednią dokumentację i przedłożyć ją do akt bądź też skontaktować się z nimi i ustalić sposób dostarczenia dokumentów. Tymczasem do dnia 28 stycznia 2021 r. (data zamknięcia rozprawy) żaden z dowodów, na które powoływał się powód, nie został złożony do akt sprawy.

Wobec niewykazania przesłanek z art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c., powództwo zostało oddalone.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy postanowił na mocy art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód. Wynikało z niej, że apelujący nie zgadza się z wyrokiem i uznaje go za nieprawidłowy. Powód podniósł, że Sąd pierwszej instancji odmówił przyznania mu pełnomocnika z urzędu i konsekwentnie odrzucał jego wszystkie wnioski w tym przedmiocie. Sąd uniemożliwił mu też przedstawienie dokumentów. Powód domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia Sądu Okręgowego, gdyż znajdują one oparcie w materiale dowodowym sprawy i są prawidłowe. Ustalenia te Sąd Odwoławczy przyjął za własne dla potrzeb rozpoznania apelacji powoda. Na aprobatę zasługuje również przeprowadzona przez Sąd pierwszej instancji prawna ocena sprawy.

W wywiezionym środku odwoławczym skarżący stawia zarzut, przy pomocy którego dąży do wykazania, że został on pozbawiony możliwości obrony swych praw wskutek odmowy ustanowienia po jego stronie pełnomocnika procesowego z urzędu.

W związku z tym odnotować trzeba, że w judykaturze zgodnie przyjmuje się, że pozbawienie strony możliwości obrony jej praw, skutkujące nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.), polega na tym, iż z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, jeśli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, przy czym nie ma

znaczenia, czy działanie strony mogłoby mieć wpływ na rozstrzygnięcie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2010 r., IV CSK 84/10, z dnia 1 kwietnia 2011 r., II PK 248/10, z dnia 27 marca 2012 r., III UK 75/11, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2014 r., I PK 291/13). Stwierdzenie nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony jej praw wymaga rozważenia, czy nastąpiło naruszenie przepisów prawa procesowego, czy to uchybienie miało wpływ na możliwość działania strony, a jeśli obie te przesłanki wystąpiły łącznie, to czy mimo ich spełnienia strona rzeczywiście, faktycznie nie mogła bronić swoich praw (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 kwietnia 2015 r., V CSK 573/14, z dnia 18 grudnia 2014 r., II UZ 58/14, z dnia 4 grudnia 2014 r., III UZ 13/14 i z dnia 28 listopada 2002 r., I CKN 399/01). O pozbawieniu strony możliwości obrony jej praw nie może być mowy, gdy mimo naruszenia przepisów procesowych, strona podjęła czynności procesowe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r., II CSK 593/07; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2009 r., III CSK 35/09), albowiem aktywne uczestnictwo strony, samo przez się, wyklucza możliwość przyjęcia ziszczenia się przesłanki nieważności postępowania, określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c.

Przesłanki takiej, co do zasady, nie wypełnia także odmowa ustanowienia pełnomocnika procesowego z urzędu, jako że – w myśl art. 117 § 5 k.p.c. – sąd uwzględni wniosek w tym przedmiocie, gdy uzna udział pełnomocnika za potrzebny.

Sama odmowa ustanowienia przez sąd pełnomocnika z urzędu dla strony nie jest zatem zdarzeniem prowadzącym do pozbawienia możliwości obrony jej praw. Strona ma bowiem uprawnienie i możliwość podejmowania osobiście różnych działań w postępowaniu przed sądem zmierzających do ochrony własnych praw, niezależnie od tego, czy działa z pełnomocnikiem, czy samodzielnie (wyrok Sądu Najwyższego z 26.5.2017 r., I CSK 519/16, L.; zob. też wyroki tego Sądu z 16.2.1999 r., II UKN 418/98, OSNAPiUS 2000, Nr 9, poz. 359 i z 2.3.2005 r., III CK 533/04, L.; postanowienie Sądu Najwyższego z 18.1.2010 r., II UK 255/09, L. i z 3.8.2012 r., I CSK 106/12, L.).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że odmowa uwzględnienia przedmiotowego wniosku jedynie zupełnie wyjątkowo może stanowić przyczynę nieważności postępowania, przy czym sytuacja taka zachodzi w przypadku, gdy strona swym zachowaniem wykazuje nieznaną reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 marca 2005 r., III CSK 533/04, z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12, i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 14/17 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lipca 2000 r., I CKN 787/00 i z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15). Odmowa ustanowienia pełnomocnika przez sąd może prowadzić do nieważności postępowania, gdy strona nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28.7.2017 r., II CZ 30/17), w szczególności ze względu na stan zdrowia psychicznego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 14.2.2013r., II CSK 385/12,; z 14.4.2016 r., III UK 102/15,; z 4.4.2017 r., III UK 92/16; postanowienie tego Sądu z 2.12.2015 r., IV CZ 58/15.). Niemniej sam fakt leczenia się strony w poradni zdrowia psychicznego i zakwalifikowania jej z powodu tego rodzaju schorzeń do osób niezdolnych do pracy nie nakłada jeszcze na sąd obowiązku ustanowienia dla niej adwokata lub radcy prawnego z urzędu, jeśli w toku postępowania sądowego składa ona wypowiedzi i pisma, których sens nie budzi wątpliwości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12.4.2013r., III UK 101/12).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt tej sprawy należy stwierdzić, że powód przejawiał należytą aktywność procesową, nie wykazywał nieporadności, a jego działań z całą pewnością nie można określić mianem nieracjonalnych. Powód zrozumiale formułował swoje stanowisko, reagował na wezwania Sądu. Przedmiotowa sprawa nie należała zaś do spraw szczególnie zawiłych i wymagających w związku z tym ponadstandardowych czynności ze strony powoda. W tej sytuacji w odmowie przyznania powodowi pełnomocnika z urzędu nie można upatrywać nieważności postępowania.

Jeśli chodzi zaś o kwestię dowodów z dokumentów, to nie popełnił błędu Sąd pierwszej instancji oddalając wniosek dowodowy powoda w tej mierze. Wniosek ten wpłynął do Sądu 5 stycznia 2021 r., podczas gdy postępowanie toczyło się od października 2019 r. Powód miał zatem dużo czasu na zgłoszenie odpowiednich wniosków dowodowych na poparcie swego roszczenia. Zwlekanie z nimi można odbierać jako dążenie do przedłużenia postępowania. Co także istotne, powód nie precyzował o jakie dokładnie mu dokumenty chodzi i czego konkretnie mają one dowodzić. Już na

etapie postępowania apelacyjnego powód złożył natomiast szereg pism (tj. informację na okoliczność pozwu k. 346, opinię o stanie zdrowia k. 347, kartę informacyjną k. 348, pismo z Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Zespołu do spraw wykonywania kar k. 349). Z pism tych nie wynikają jednakże okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. W szczególności nie potwierdzają one zasadności zgłoszonego w tej sprawie roszczenia.

W przedmiotowej sprawie powód twierdził, że pozwany naruszył jego dobra osobiste poddając go niewłaściwemu traktowaniu, które miało wynikać z niezapewnienia odpowiednich warunków izolacji w czasie odbywania kary pozbawienia wolności. Wskazywał, że pozwany nie zapewnił mu odpowiednich warunków bytowych. Podniósł, że warunki w jakich przebywał nie odpowiadały normom dotyczącym metrażu. Podał, że doszło do nadmiernej zwłoki w przekazaniu jego rzeczy do depozytu jednostki penitencjarnej, a w depozycie nie ujęto wszystkich składników majątkowych. Zarzucił brak odpowiedzi ze strony Dyrektora AŚ w O. na wniosek o sporządzenie nowego wywiadu kuratorskiego, odmowę wykonania orzeczenia w przedmiocie zastosowania przymusowego karmienia i hospitalizacji, a także pobierania krwi i moczu do badań laboratoryjnych, osadzenie z wielokrotnymi rzeczywistymi i częste zmiany osadzenia.

Bezsprzecznie godność i powiązane z nim prawo do godnego odbywania kary pozbawienia wolności należy do katalogu chronionych dóbr osobistych – art. 23 k.c.

Zgodnie z art. 24 § 1 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

W sprawie niniejszej należało zatem ustalić, czy naruszona została godność powoda w następstwie przebywania przez niego w Areszcie Śledczym w O..

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowanym na gruncie wykładni art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka przyjęto się, iż ciężar dowodu, że warunki w jakich skazany odbywał karę pozbawienia wolności były zgodne z normami i nie naruszono przez to jego dóbr osobistych spoczywa na Państwie, zaś powoda obciąża jedynie tylko dowód odbywania kary w określonych warunkach (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 28 lutego 2007 r. V CSK 431/06; OSNC 2008 /1/13 i powołane tam orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

Pozwany w tej sprawie wykazał, że zapewnił powodowi właściwe, zgodne z istniejącymi normami warunki osadzenia. Pozwany przedstawił szczegółowy wykaz cel mieszkalnych, w jakich przebywał powód z rozbiciem na poszczególne okresy. Przedstawił numery poszczególnych cel, ich powierzchnie, liczbę skazanych przebywających w celi, powierzchnie przypadające na jednego osadzonego (k. 92). Z dowodu tego wynika niezbicie, że wymóg 3m² powierzchni przypadającej na jednego osadzonego został zachowany.

Gdy chodzi o kwestię nadmiernej zwłoki w przekazaniu depozytu do jednostki penitencjarnej, to jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy, powód tego zarzutu nie rozwinął. Powód nie wskazał w jakim okresie czasu miało dojść do naruszenia, przy jakim transporcie, o jaki depozyt chodzi i do jakiej konkretnie jednostki depozyt dotarł z nadmierną zwłoką.

Jak to natomiast zauważył pozwany powód podczas ostatniego pobytu był co najmniej sześć razy przewożony do innej jednostki i tyle samo razy wracał do Aresztu Śledczego w O.. Zgodnie natomiast z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie prowadzenia depozytu przedmiotów wartościowych i środków pieniężnych osób pozbawionych wolności (Dz.U.2018.196) przekazywanie depozytów pieniężnych i przedmiotów wartościowych następuje między zakładami. Zgodnie zaś z § 21 ust. 4 tego rozporządzenia dział finansowy, na podstawie egzemplarza A finansowego wykazu depozytów, dokonuje w terminie 7 dni od dnia przetransportowania, przelewu środków pieniężnych na rachunku zakładu przyjmującego

transport osadzonych. Egzemplarz A stanowi podstawę do rozliczenia środków pieniężnych w części III karty depozytowej.

W sprawie nie ma podstaw do przypuszczeń, że przepisy wskazanego rozporządzenia zostały naruszone.

Powyższe dotyczy to także całkowicie ogólnikowych twierdzeń powoda odnośnie nieujęcia w depozycie wszystkich składników majątkowych.

Gdy chodzi o nieudzielenie odpowiedzi przez Dyrektora Aresztu Śledczego w O. na prośbę powoda dotyczącą sporządzenia nowego wywiadu kuratorskiego, to brak jest podstaw do ustalenia, że taki właśnie wniosek był przez powoda składany. W aktach osobowych powoda znajduje się jego wniosek z dnia 31 października 2016r. zawierający prośbę o ponowne zlecenie wywiadu kuratorskiego, lecz wniosek ten został skierowany nie do Dyrektora AŚ, lecz do Sądu Okręgowego w Olsztynie, Dyrektor nie musiał zatem się do niego odnosić.

W zakresie odmowy wykonania prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach w przedmiocie zastosowania przymusowego karmienia i hospitalizacji, a także pobierania krwi i moczu do badań laboratoryjnych, należy wskazać, że postanowieniem z dnia 20 czerwca 2017 r., sygn. IV Kow 1107/17 Sąd Okręgowy w Kielcach, IV Wydział Penitencjarny i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych orzekł wobec skazanego D. B. zastosowanie przymusowego karmienia oraz hospitalizacji, a także pobieranie krwi i moczu do badań laboratoryjnych przez okres 3 miesięcy (k. 96).

W uzasadnieniu tego postanowienia wskazano, że pismem z dnia 16 czerwca 2017 r. Dyrektor Aresztu Śledczego w K. zwrócił się o wyrażenie względem skazanego D. B. zgody na wykonanie niezbędnego zabiegu w postaci przymusowego karmienia. Skazany odmawiał przyjmowania posiłku, zaś w opinii dwóch lekarzy z dnia 16 czerwca 2017 r. stwierdzono, że długotrwałe głodowanie i systematyczny spadek masy ciała stanowią zagrożenie dla zdrowia i życia osadzonego, niezbędna jest zatem jego hospitalizacja i wdrożenie przymusowego karmienia. Z uwagi na to niezbędne było przeprowadzanie kontroli stanu zdrowia osadzonego przez okres 3 miesięcy poprzez pobieranie do badań laboratoryjnych krwi i moczu. Inne oddziaływania względem skazanego nie przyniosły efektów. Postanowienie to było wynikiem głodówki powoda w czasie jego pobytu w Areszcie Śledczym w K..

Jak to wykazał pozwany, powód po powrocie do Aresztu Śledczego w O. wnioskiem z dnia 12 lipca 2017 r. zwrócił się o przeniesienie go szpitala – zgodnie z ww. postanowieniem Sądu. Wówczas nie było już jednak wskazań do tego. Kierownik Ambulatorium lekarz J. P. sporządził notatkę, z której wynikało, że powód zjada posiłki, przyjmuje płyny i stwierdził brak wskazań do hospitalizacji i przymusowego żywienia. Jednocześnie powód odmawiał przyjsca do ambulatorium, poddania się badaniom, pobraniu krwi. Od czasu przybycia przez powoda z jednostki w K. powód przyjmował posiłki, co wynika nie tylko z zapisów lekarza oraz jego zeznań złożonych przez Sądem Okręgowym, ale też i z notatki jak na k. 99 (notatka z rozmowy psychologicznej z powodem). Zapisano w niej, że „powód przyjmuje posiłki dostarczane przez administrację aresztu. Aktualnie nie wyraża sformułowań o tym, że posiłki, które otrzymuje są zatrute, nie zgłasza żadnych zastrzeżeń pod tym względem. Nie formułuje myśli rezygnacyjnych, nie ujawnia zamiarów autoagresywnych”.

Dalej trzeba zauważyć, że w związku z odmową przyjsca do ambulatorium, poddania się badaniu i pobraniu krwi wystosowano wniosek o wymierzenie D. B. kary dyscyplinarnej i łącznie z wnioskiem z dnia 7 sierpnia 2017 r. wymierzono mu łączną karę nagany (k.100).

Pozwany wykazał zatem, że niewykonanie postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach miało charakteru bezprawny. Od czasu jego wydania doszło do zmiany okoliczności faktycznych. Pozwany po powrocie do AŚ w O. przyjmował posiłki, płyny i obawa o jego zdrowie i życie ustała. W tej sytuacji umieszczanie powoda w szpitalu celem przymusowego żywienia było zbędne. Zwrócić uwagę natomiast należy na nieprawidłowe zachowanie powoda, który odmawiał poddania się badaniu celem ustalenia, czy nadal zachodzi potrzeba hospitalizacji. W wyniku takiego zachowania powód został ukarany dyscyplinarnie.

Jeśli chodzi o kwaterowanie powoda w celach, to także w tej mierze pozwany wykazał brak uchybień. Powód był kwaterowany zgodnie z jego grupą kwalifikacyjną: R-1/Z – co oznacza recydywistę penitencjarnego, Zakład Karny typu zamkniętego, system zwykły. Jak to zostało ustalone przez Sąd pierwszej instancji powód jest osobą wielokrotnie karaną (k. 190-192) W warunkach izolacji penitencjarnej przebywał w latach 2002, 2004, 2009 i 2013 r. W tej sytuacji został zakwalifikowany jako recydywista penitencjarny.

Strona pozwana udowodniła też, że powód wielokrotnie podejmował próby samobójcze lub akty autoagresji i z tego powodu był obejmowany profilaktyką samobójstw. Powód miał założoną kartę osadzonego zagrożenia samobójstwem, w tym wzmocnionym nadzorem w celach, polegających na przechodzeniu do innych cel w trakcie nieobecności współosadzonego w celi. W tej sytuacji powód nie może zarzucać częstych zmian osadzenia, jako naruszenie jego dóbr osobistych. Działanie pozwanego nie było w tej mierze bezprawne, a miało na celu ochronę życia i zdrowia powoda.

Należy wskazać, że dyskomfort spowodowany pobytem w warunkach izolacji nie może stanowić podstawy do formułowania tezy, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Do naruszenia dóbr osobistych dochodzi jedynie wówczas, gdy cierpienie i upokorzenie, jakiego doznaje pozbawiony wolności przekraczają nieunikniony element cierpienia wpisanego w karę pozbawienia wolności. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 października 2012 r., sygn. akt I A Ca 455/12). W przedmiotowej sprawie nie ma dowodów na to, aby, by podczas pobytu pozwanego w Areszcie Śledczym w O. miały miejsce przypadki naruszenia uznanych norm.

Podczas pobytu w Areszcie Śledczym w O. powód odczuwał skutki osadzenia typowe dla każdego osadzonego, takie jak m.in., ograniczenie przestrzeni pomieszczenia, w którym na co dzień przebywał (nie mniejsza jednak niż 3 m² na osobę w celi). Ograniczenia, jakich doznawał powód były też skutkiem jego zachowania (akty autoagresji, odmowa wykonywania poleceń, wulgarny, obraźliwy sposób zachowania wobec przełożonych, groźby kierowane pod adresem funkcjonariuszy, uderzenie w drzwi cel, sytuacje konfliktowe z osadzonymi), jak i tego, że powód jest osobą wielokrotnie karaną. Analiza przeprowadzonych dowodów świadczy o tym, że pozwany przestrzegał przepisów prawa, zaś powód nie odczuwał nietypowych, ponadprzeciętnych i wielce uciążliwych skutków osadzenia w jego zakładzie. Uciążliwości i niedogodności związane z samym pobytem w zakładzie karnym nie prowadzą do naruszenia godności osoby w nim osadzonej. Dyskomfort spowodowany pobytem w warunkach izolacji nie może stanowić podstawy do sformułowania tezy, że doszło do naruszenia dóbr osobistych. Jak wskazano powyżej, do naruszenia dóbr osobistych dochodzi jedynie wówczas, gdy cierpienie i upokorzenie, jakiego doznaje osoba pozbawiona wolności przekracza nieunikniony element cierpienia wpisanego w karę pozbawienia wolności. Odbywanie kary pozbawienia wolności stanowi określoną dolegliwość, a stan odosobnienia i związane z nim ograniczenia jest immanentnym elementem orzeczonej prawnie sankcji. Naruszenie dóbr osobistych powoda nie miało miejsca, a warunki osadzenia nie powodowały większych dolegliwości, niż było to konieczne dla zrealizowania celów orzeczonej kary.

Z tych przyczyn prawidłowo uznał Sąd pierwszej instancji, iż nie zachodzą przesłanki do udzielenia powodowi ochrony na zasadzie art. 24 k.c. i art. 448 k.c.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

(...)